

1939 yılı yazbaşında Amerika'dan Türkiye'ye dönme üzereydim. New York'ta Dünya Sergisi açılıyordu Türk sergi yönetiminin başında bulunan Vedat Nedim Tör yardımcıya ihtiyaçları olduğunu söyleyerek orada çalışmamı önerdi. Yapılan işbölümünde benim payıma «information» işleri düşmüştü. Türk pavyonunun giriş kapısının karşısında bana bir oda verildi. Gelenlerle ilgilenecek, gerekli bilgileri verecektim

Bir gün sergimizi görmeye gelenler arasında da keçi sakallı, kısa boylu, hafif aksak bir adam dikkatimi çekti. Duvarlardaki fotomontajlardan bir plajı gösteren bir panoya dalmıştı. Yanına geldiğimi sezince döndü: «Bunlar Osmanlı karıları?» dedi. Gülerken cevap verdim. Adamın Ermeni olduğu belliydi. «Tu.. onlar da bizim gibi gâvur oldular» dedi. Gene güldüm. Espirili bir ihtiyar. Panolara baka baka Anadolu ve Rumeli hisarları ile Boğazi gösteren resmin karşısına gelince bir ah çekerek gene bana döndü: «Soğan ekmek yesem de şu hisarların üstüne oturup o güzelim boğazi seyretsem nolurdu» dedi. Duygulandım: «Bir gün gidersiniz» dedim. Hızla döndü: «Hayır, beyim, gidemeyiz» dedi. «Neden gidemiyesiniz?» dedim. Bu kez yüzü ciddileşti: «Gidemeyiz beyim, gidemeyiz, çünkü biz o memleketi ihanet ettik» dedi. Ben o zamana kadar Ermeni olayları üzerine çok şeyler okumuştum, gene de safca sordum: «Neydi o işler? Noldu?» dedim. Sanki bu soruyu bekliyormuş gibi karşılık verdi hemen: «Ne mi oldu, beyim. Hep bizim Ermenilarının işi. Evropada Ermenilik diye bir şey tutturdular. Silâhlara sarıldılar, bombalar attılar, bizi mafettiler. Ulanlar, nemiz eksikti? Nazir idik, paşa idik, mebus idik. Sarraflık bizdeydi, tüccarlık bizdeydi. Servet içinde yaşar idik.» Yumrukları ile gözlerini silerek aksak ayağını sürüye sürüye çıkıp gitti.

Bir Yıldönümü

Bu yazının başlığını İngilizce yazdığım için özür dilerim. O benim sözüm değil. Bu yıl Kuzey Amerika'da çok farklı bir kampanya açmış olan, görünüşe göre ihtiyar Ermeni'nin nitelendirdiği o gençlerin bugünkü torunlarının düzenlediği sergilerde gözükten en büyük başlıktır. «Türk işgali altında Kıbrıs» sloganına benzetilerek yazılmış bir söz. «Türk işgali altında Ermenistan» anlamına gelir. Türkiye'nin haritada yerini bile gösteremiyen Kuzey Amerika gençlerine bunun vereceği anlam

OLAYLAR VE GÖRÜŞLER

«Turkish Occupied Armenia»

Niyazi BERKES

şudur: Türkler Kıbrıs'tan sonra şimdi Ermenistanı da işgal etmişler demek. Haberinizi olsun, Amerikan Ermenileri Anadolu'nun doğu bölgesinin boşaltılmasını istiyorlar. Dünya kamuoyunun baskısı ile gelip orada Ermenistan kuracaklar. Bir Ermenistan var, ama orası bir Sovyet Cumhuriyeti, işe yaramaz.

Ermenistan megalosunun bu 60. yıldönümü. Nisan ayı boyunca kampanya sürecek. Ermeni profesörler üniversite üniversite dolaşıp konferanslar veriyorlar. Sokulabildikleri dergilerde, gazetelerde yazılar çıkıyor, çeşitli kentlerde sergiler düzenleniyor. Yolum düştü, sergilerden birini gördüm. Sıra sıra camlıklar içinde. İlkinciyl gördüğüm zaman bunun Sovyetler Birliğine turist çekmek için düzenlenmiş bir sergi olduğunu sanmışım. Oklarla oraya nerelerden, nasıl gidileceği gösteriliyordu. Dikkatle bakınca gösterilen yerin Ermeni Sovyet Cumhuriyeti olduğunu anladım. Sovyetler Birliğinde ün kazanmış bilim ve sanat adamlarının fotoğrafları Ermeni ülkesinin manzaralarını çerçeveliyordu. İkinci camlığa geçince işin rengi değişmeye başladı. Birinci camlıktaki sosyalist başarıları seyirci için bir yemdi. İkinci camlıktaki kiliseler ve papazlar. Oradan sonra bu yazının başlığı olan söz iri harflerle yazılı. Üçüncü camlıktaki Sevres antlaşmasının kara kaleme halkalanmış bir maddesinin büyütülmüş fotoğrafı gözüküyor. Bu madde ile Ararat'tan Toroslara kadar bir Ermenistan kurulmuş. Yandaki açıklamalarda anlatılıyor. Lenin'in göz kırpması ile Kazım Karabekir bu Ermenistanı çığnıyor. Sonra, Mustafa Kemal «meşru» Sevres antlaşmasını yırtarak Lausanne'da Avrupa devletlerine bir

başka antlaşma dikte ediyor. Bu antlaşma (Lozan antlaşması) «immoral» ve «illegal» sözcükleriyle nitelendiriliyor. Bu antlaşma geçersizdir, çünkü Ermeni delegelerinin imzasını taşıyor. Demek ki, bir Ermenistan uzmanı olan Lord Curzon orada Yunanlıları Türklere sattığı gibi Ermenileri de alçakçasına satmıştı, onların iznini almadan.

İrk Kıyımı!

Asıl yenilikler dördüncü camlıktadır. Bu camlık «genocide», irkkıyımı konusuna ayrılmış. Burada tarih boyunca Türklerin işlediği «genocide»lerin bir listesi var. Buradan öğreniyoruz ki 20. yüzyılın ilk ve en büyük kıyımcısı Türkler. Hitler, Yahudi kıyımı planını onlardan örnek alarak uygulamış. Hitler'in kendisi buna bir otorite olarak gösteriliyor, çünkü «Türkler koca bir Ermeni ırkını yokettiler, bu gün bunu kim hatırlıyor sanki?» demişmiş. Nerede söylemiş, ya da yazmış bunu, gösterilmiyor. Sadece 1940'larda Amerika'da çıkan bir İngilizce kitap kaynak olarak gösteriliyor. Uygar insanlık Ermeni kıyımına karşı ayaklandı o zaman, Hitler aynı şeyi yapmaya cesaret edemeyecekti. Bunlar belli ki Musevi asıllı kişilere sesleniyor.

Görebildiğim yayınlarda «genocide» ve bunun kararlaştırılması bir plan gereğince uygulanmış olduğu tezi üzerinde duruluyor en çok. Bu tez de «gerçeksever» bir Türk «tarhiçisi»nin açıklamalarına dayandırılıyor. Bu, Mevlânâzade Rifat adında biri. Halep'te «Türk İnkılâbının İyüzü» adında bir kitap yayınlamış, Ermeniceye de çevrilmiş. İttihat ve Terakki

merkez-i umumisinde hazırlanmış plan. Bu hazırlamayı gözleri ile görmüş, kulakları ile de işitmiş. Vesikalarla açıklıyormuş. Çok okurlar bilmez, açıklıyayım. Bu Mevlânâzade, gerçekte, ne bir tarihçidir, ne de İttihatçı toplantisında bulunamazdı. Üstelik Avrupaya kaçmıştı. Mütareke yıllarında gene geldi, daha sonra gene kaçtı. Ondan sonra Ermeni komiteleriyile işbirliği yaparak, «Türk tarihçisi» olmuş. Mevlânâzade'nin yanında bir de Naim Bey adında birinden söz ediliyor otorite olarak. Bu adamın kim olduğunu bilmiyorum. İngilizceye çevrilmiş, son zamanlarda bir daha basılmış bir kitabı olduğu iddia ediliyor. Bu ad bana büsbütün uydurma gibi geliyor.

Suçlu

Her propaganda gibi, bu propagandada da tarih gerçeklerine saygı beklemek, olayları nalcı keseriyile yontmaktan kaçınmak gibi şeyler beklemek abes. Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru; yirminci yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğunu saran çok karmaşık koşulları hasıraltı ederek o imparatorluktan geri kalmış uluslardan biri olan bugünkü Türk halkına ve devletine barbarlık, ırkçılık, planlı «genocide» suçları gibi sorumluluklar yükletmek çirkin olduğu kadar, bunları koyun gibi dinleyen kişilerin durumu da aptallıktan başka bir şeyle nitelendirilemez. Ne var ki propagandacıların sorumluluğunu, ona inananların bilgisizliğini belirtmekle kalmak bir şey çözümler. Asıl sorun bu propagandayı teşvik edenler, hazırlayanlar, yürütenler ve dürtenler kimlerdir? Hele şu sıralarda? Arkasındaki gizli siyasal güçler nelerdir? Bunlar üzerinde bilgi toplayan, toplanan bilgileri değerlendiren makamlar var mıdır? Merak etmemiz gerekir.

Dağıtılan broşürlerden gördüklerimin özelliği yeni bir iki nokta üzerinde dendiğini belirtmek isterim: suçlu bugünkü Türkiye'dir; bu Türkiye bugün haşhaş ekimi ile Amerika gençliğini zehirleme amacını güdüyor; ABD böyle bir devlete yardım etme değil, onu sıkıştırma ödevindedir. Bunu yapmasa bile bir gün gelecek o devlet sallanacaktır. Paragraflardan birinde şöyle deniyor: «Bugün Türkiye dedikleri ülkenin doğusu, Türklerin göçebe sürülerinin oralara ayak bastıkları zamanlardan binlerce yıl önce» (Devamı 5. Sayfada)

“Turkish Occupied Armenia,,

(Başaralı 2. Sayfada)

sinden beri Ermeni yurdu idi. Bugün de gene bir Ermeni yurdu. Bir gün gerçek sahiplerine verilecektir o topraklar». Bunun gerçekleştirilmesinin Batı uygarlığının ödevi olduğu hatırlanıyor.

Ermeni Sorunu

Osmanlı İmparatorluğunun belirttiği dönemlerde, içinde bulunduğu koşulların tümü açısından bakarsak (bu konu, Harvard Üniversitesinin eski bir ünlü profesörü olan William Langer'in «Emperyalizmin Diplomasisi» adlı büyük yapıtında bütün ayrıntılarıyla incelenmiştir) Ermeni sorununa özgü dört yan belirir: birincisi, bunun Ermeni halkının bir ulusal bilinçlilik sonucu olan bir özgürlük savaşı olarak değil, Osmanlı devletini çökertme çabalarının bir parçası olarak körklenmiş gizli silâhlendirilme, anarşi, suikast, entrika olayları dizisi olarak başlayıp gittiği. İkincisi, bu toplumdaki kopuk yabancı ülkelerde yaşayan terrörcü kurulların dış dünyaya kendilerini tanıtmak için bile, isteye isteye kendi halklarını ulusal temeli olmayan, yersel dayanağı, nüfuslu çoğunluğu bulunmayan bir ulusçuluk davasının içine sürüklemeleri. Üçüncüsü, bunu büyük devletlerin zaman zaman kendi amaçları için sömürmelerine, buna karşılık onlardan bir karşılık da elde edememe-yeye yol açmaları. Dördüncüsü, Osmanlı ülkelerine girmiş olan yabancı din yuvalarının bunlara yataklık etmesi.

Yeni Bir Boyut

Türkiye dışında her yıl yinelenen Ermeni propagandasının bu yıl yeni bir boyutla ortaya çıktığını söylemiştim. Yurt dışında bulunan ve Osmanlı tarihinin trafik yıllarını bilmeyen gençler bu iddiaların sertliği karşısında olumsuz bunalımlara düşüyorlar. Yer yer çekişme, tartışma gibi olaylardan başka son zamanlarda Amerika'da kasıtlı hazırlanmış cinayet işlendiğini bile görmüşlerdir.

Bunlar Türk Ermeni yurttaşlarının işi değildir, onları bunlardan sorumlu tutmak haksızlık olur. Bütün Osmanlı tarihi boyunca Ermeni «milleti» (başlıca üç Hristiyan mezhebinden olan kişiler) o tarihin nimetlerinden en çok faydalanmış olan kişilerdi. Türk olan halkın kendisi bu nimetlerin kimilerinden yoksun kalmıştı. Ermenilerin müzik, tiyatro, dil, matbaacılık, kitapçılık, diplomasi, hukuk alanları gibi kültür alanlarında Osmanlı, daha sonra Türk kültür yaşamında hatırı sayılır katkılar olmuştur. Bugün de olmaktadır. Buna karşılık, ekonomik ve siyasal alanda Türk halkı onların becerikliliklerinin faydasından çok zararlarını görmüştür. Bir ara tefeci-sarraf kapitalizmi Osmanlı devletini hemen hemen avucu içine de almıştı. O devletin son yıllarının bunalımları içinde kendilerine de bir faydası olmayan emperyalist çıkarılara, siyasa ve petrol işlerinde görüldüğü gibi, aracı olmak hatasını işlemişlerdir. Bu gibi sayılamayacak kadar çok tatsız olaylar karşısında, Türk kanunlarının koruyuculuğu altında işinde gücünde çalışan Ermeni yurttaşlardan Türk halkının hakaret ve düşmanlık değil, saygı ve bağlılık beklemeye hakkı vardır. Din ayrılıkları bahanesiyle insanları birbirine düşman etme çağlarının gerilerde kalması gerektiğini Müslüman olan kadar olmayan da anlamalı, bunun sağlanmasına çalışmalıdır.

Özellikle Amerika'da yoğunlaşmış olan zengin ve mutlu Ermeni asıllı Amerikalıları kışkırtan maceracıların, Ermeni macerasından alacakları önemli bir ders de vardır: emperyalist güçlerin desteği ile yürütülmek istenen hiç bir ulusal kurtuluş davası başarılı olamamıştır. Avrupa dışı bütün ulusal kurtuluş savaşları güçlü bir emperyalist devlete dayanarak değil, tersine, ona karşı savaşarak başarılı olabilmektedir. Böyle bir destekle kazanılmış tek kurtuluş savaşı gösterebilir misiniz? Bu ders alınmış olan kişiler, halklarını vasaadıkları toplumlar içinde huzursuz, yabancılaşmış insanlar olarak kalmaya mahkûm edeceklerdir. Yoksa, acaba, bazı halkların her yerde yabancı halklar olarak yaşamakta fayda görmek gibi bir yazgıları mı vardır?

